

TAINA FIULUI OMULUI

Studiu exegetic-teologic al prevestirilor
Patimilor și Învierii în Evangheliile sinoptice

I

CUPRINS

Cuvânt înainte	11
Abrevieri	23
Introducere	27
1. Prima prevestire a Patimilor și Învierii	37
1.1. Text și traducere – prima prevestire a Patimilor și Învierii	37
1.1.1. Textul lui <i>Mt</i> 16:21-23	45
1.1.2. Textul lui <i>Mc</i> 8:31-33	49
1.1.3. Textul lui <i>Lc</i> 9:21-22	52
1.2. Analiză sinoptică a primei prevestiri a Patimilor și Învierii	54
1.2.1. Elementele comune celor trei variante sinoptice ale primei prevestiri	59
1.2.2. Raportul <i>Mt</i> 16:21-23 <i>Mc</i> 8:31-33	60
1.2.3. Raportul <i>Mc</i> 8:31-33 <i>Lc</i> 9:21-22	62
1.2.4. Raportul <i>Mt</i> 16:21-23 <i>Lc</i> 9:21-22	64
1.2.5. Raportul dintre texte în prisma teoriilor sinoptice	67
1.3. Autenticitatea și originea primei prevestiri a Patimilor și Învierii Fiului Omului	77
1.3.1. Autenticitatea prevestirilor Patimilor și Învierii (perspectivă generală)	79
1.3.1.2. Argumente împotriva autenticității prevestirilor	80
1.3.1.3. Scenarii ipotetice privind originea post-pascală a prevestirilor	95
1.3.1.4. Dovezi în favoarea autenticității prevestirilor Patimilor și Învierii	98
1.3.2. Numărul și ordinea prevestirilor Patimilor și Învierii Fiului Omului	104

Respect pentru oameni și cărți

1.3.2.1. Numărul prevestirilor Patimilor și Învierii Fiului Omului	105
1.3.2.2. Ordinea prevestirilor Patimilor și Învierii Fiului Omului	107
1.3.2.3. Cronologia prevestirilor Patimilor și Învierii Fiului Omului	110
1.3.3. Autenticitatea și integritatea primei prevestiri a Patimilor și Învierii	110
1.3.3.1. Argumente împotriva autenticității și integrității primei prevestiri	111
1.3.3.2. Scenarii ipotetice privind elaborarea post-pascală a primei prevestiri	114
1.3.3.3. Argumente în favoarea autenticității și integrității primei prevestiri	119
1.3.3.4. Concluzii privind autenticitatea primei prevestiri a Patimilor și Învierii	124
1.3.4. Originea primei prevestiri a Patimilor și Învierii	124
1.3.5. Tradițiile pre-evangelice ale primei prevestiri a Patimilor și Învierii	130
1.4. Prima prevestire a Patimilor și Învierii în <i>Mc 8:31-33</i>	151
1.4.1. Contextul lui <i>Mc 8:31-33</i>	152
1.4.2. Structura și forma literară a lui <i>Mc 8:31-33</i>	157
1.4.3. Redactarea lui <i>Mc 8:31-33</i>	158
1.5. Prima prevestire a Patimilor și Învierii în <i>Mt 16:21-23</i>	192
1.5.1. Contextul lui <i>Mt 16:21-23</i>	192
1.5.2. Structura și forma literară a lui <i>Mt 16:21-23</i>	193
1.5.3. Redactarea lui <i>Mt 16:21-23</i>	193
1.6. Prima prevestire a Patimilor și Învierii în <i>Lc 9:21-22</i>	208
1.6.1. Contextul lui <i>Lc 9:21-22</i>	208
1.6.2. Structura și forma literară a lui <i>Lc 9:21-22</i>	211
1.6.3. Redactarea lui <i>Lc 9:21-22</i>	212
1.7. Comentariu exegetic-teologic al primei prevestiri a Patimilor și Învierii	222
1.7.1. Mărturisirea lui Petru (<i>Mc 8:27-30</i> <i>Mt 16:13-20</i> <i>Lc 9:18-21</i>)	222
1.7.2. Prima prevestire a Patimilor și Învierii Fiului Omului (<i>Mc 8:31-33</i> <i>Mt 16:21-23</i> <i>Lc 9:22</i>)	255

1.7.3. Urmarea lui Hristos prin luarea Crucii (Mc 8:34-9:1 / Mt 16:24-28 / Lc 9:23-27)	276
2. A doua prevestire a Patimilor și Învierii	285
2.1. Text și traducere – a doua prevestire a Patimilor și Învierii	285
2.1.1. Textul lui Mt 17:22-23	285
2.1.2. Textul lui Mc 9:30-32	287
2.1.3. Textul lui Lc 9:43b-45	290
2.2. Analiza sinoptică a celei de-a doua prevestiri	
a Patimilor și Învierii	291
2.2.1. Elementele comune celor trei versiuni	292
2.2.2. Raportul Mt 17:22-23 Mc 9:30-32	293
2.2.3. Raportul Mc 9:30-32 Lc 9:43b-45	295
2.2.4. Raportul Mt 17:22-23 Lc 9:43b-45	297
2.2.5. Raporturile dintre texte în prisma teoriilor sinoptice	299
2.3. Autenticitatea și originea celei de-a doua prevestiri	
a Patimilor și Învierii	305
2.3.1. Argumente împotriva autenticității celei de-a doua prevestiri	305
2.3.2. Argumente în favoarea autenticității celei de-a doua prevestiri	307
2.3.3. Originea celei de-a doua prevestiri a Patimilor și Învierii	310
2.3.4. Tradiția pre-evanghelică a celei de-a doua prevestiri	311
2.4. A doua prevestire a Patimilor și Învierii în Mc 9:30-32	312
2.4.1. Contextul lui Mc 9:30-32	312
2.4.2. Structura și forma literară a lui Mc 9:30-32	314
2.4.3. Redactarea lui Mc 9:30-32	315
2.5. A doua prevestire a Patimilor și Învierii în Mt 17:22-23	331
2.5.1. Contextul lui Mt 17:22-23	332
2.5.2. Structura literară a lui Mt 17:22-23	333
2.5.3. Redactarea lui Mt 17:22-23	333
2.6. Analiza redacțională – Lc 9:43b-45	341
2.6.1. Contextul lui Lc 9:43b-45	342
2.6.2. Structura și forma literară a lui Lc 9:43b-45	344
2.6.3. Redactarea lui Lc 9:43b-45	345
2.7. Comentariu exegetic-teologic al celei de-a doua prevestiri a Patimilor și Învierii	373

3. A treia prevestire a Patimilor și Învierii	387
3.1. Text și traducere – a treia prevestire a Patimilor și Învierii	387
3.1.1. Textul lui <i>Mt</i> 20:17-19	387
3.1.2. Textul lui <i>Mc</i> 10:32-34	390
3.1.3. Textul lui <i>Lc</i> 18:31-34	393
3.2. Analiza sinoptică – a treia prevestire a Patimilor și Învierii	394
3.2.1. Elemente comune celor trei versiuni	395
3.2.2. Raportul <i>Mt</i> 20:17-19 // <i>Mc</i> 10:32-34	397
3.2.3. Raportul <i>Mc</i> 10:32-34 // <i>Lc</i> 18:31-34	399
3.2.4. Raportul <i>Mt</i> 20:17-19 // <i>Lc</i> 18:31-34	401
3.2.5. Raporturile dintre texte în prisma teoriilor sinoptice	403
3.3. Autenticitatea și originea celei de-a treia prevestiri a Patimilor și Învierii	408
3.3.1. Argumente împotriva autenticității celei de-a treia prevestiri	408
3.3.2. Argumente în favoarea autenticității celei de-a treia prevestiri	409
3.3.3. Originea și tradiția pre-evangelică celei de-a doua prevestiri a Patimilor și Învierii	411
3.4. A treia prevestire a Patimilor și Învierii în <i>Mc</i> 10:32-34	412
3.4.1. Contextul lui <i>Mc</i> 10:32-34	412
3.4.2. Structura și forma literară a lui <i>Mc</i> 10:32-34	414
3.4.3. Redactarea lui <i>Mc</i> 10:32-34	415
3.5. A treia prevestire a Patimilor și Învierii în <i>Mt</i> 20:17-19	431
3.5.1. Contextul lui <i>Mt</i> 20:17-19	431
3.5.2. Structura și forma literară a lui <i>Mt</i> 20:17-19	433
3.5.3. Redactarea lui <i>Mt</i> 20:17-19	433
3.6. A treia prevestire a Patimilor și Învierii în <i>Lc</i> 18:31-34	441
3.6.1. Contextul lui <i>Lc</i> 18:31-34	441
3.6.2. Structura literară a lui <i>Lc</i> 18:31-34	443
3.6.3. Redactarea lui <i>Lc</i> 18:31-34	443
3.7. Comentariu exegetic-teologic al celei de-a treia prevestiri a Patimilor și Învierii	470
4. Alte prevestiri ale Patimilor și Învierii	479
4.1. Iisus – Mirele care se va lua dintre ucenici (<i>Mt</i> 9:14-15 / <i>Mc</i> 2:18-20 / <i>Lc</i> 5:33-35)	480

4.2. Semnul lui Iona (Mt 12:38-40 // Lc 11:29-30)	483
4.3. Schimbarea la față (Mt 17:1-13; Mc 9:2-13; Lc 9:28-36)	487
4.3.1. Subiectul conversației lui Iisus cu Moise și Ilie (Lc 9:30-32)	487
4.3.2. Porunca de a nu spune nimănui nimic până la Înviere (Mc 9:9-10 Mt 17:9)	490
4.3.3. Conversația despre venirea lui Ilie (Mc 9:12 Mt 17:12)	496
4.4. „Paharul” și „Botezul” lui Iisus (Mt 20:20-28 Mc 10:35-45; Lc 12:50; 22:24-27)	507
4.5. „Nu este cu putință să piară prooroc afară din Ierusalim” (Lc 13:31-33)	514
4.6. Ziua Fiului Omului (Lc 17:24-25)	514
4.7. Pilda lucrătorilor viei (Mt 21:33-46 / Mc 12:1-12 / Lc 20:9-19)	517
4.8. „Peste două zile va fi Paștile” (Mt 26:1-2)	521
4.9. Ungerea din Betania (Mt 26:10-13 / Mc 14:6-9)	522
4.10. Cina cea de Taină (Mt 26:17-29; Mc 14:12-25; Lc 22:7-38)	524
4.10.1. Pregătirea Cinei (Mt 26:18)	525
4.10.2. Anunțul trădării (Mt 26:21-25 / Mc 14:18-21 / Lc 22:21-23)	525
4.10.3. Formulele euharistice (Mt 26:26-29 / Mc 14:22-25 / Lc 22:14-20)	528
4.10.4. „Și cu cei fără de lege s-a socotit” (Lc 22:37)	537
4.11. „După Învierea Mea, voi merge în Galileea” (Mt 26:31-32 / Mc 14:27-28)	541
4.12. Scena din Ghetsimani (Mt 26:45 / Mc 14:41)	544
4.13. „Voi dărâma acest templu făcut de mână” (Mt 26:61 Mc 14:58)	548
4.14. Prevestirile Patimilor și Învierii în Evanghelia după Ioan	549
5. Dinamica prevestirilor Patimilor și Învierii în Evangheliile sinoptice	555
5.1. Prevestirile Patimilor și Învierii în Evanghelia după Marcu	555
5.1.1. Prevestirile Patimilor și Învierii în structura Evangheliei după Marcu	557
5.1.2. Raportul literar dintre cele trei prevestiri în Marcu	571
5.1.3. Raportul dintre prevestirile principale și cele secundare	575
5.1.4. Raportul dintre prevestiri și referatul Patimilor și Învierii în Marcu	576

Respect pentru oameni și cărți

5.1.5. Dinamica prevestirilor în Marcu	585
5.2. Prevestirile Patimilor și Învierii în Evanghelia după Matei	589
5.2.1. Prevestirile Patimilor și Învierii în structura Evangheliei după Matei	591
5.2.2. Raportul dintre cele trei prevestiri în Matei	593
5.2.3. Raportul dintre prevestirile principale și cele secundare	594
5.2.4. Raportul dintre prevestiri și referatul Patimilor și Învierii în Matei	595
5.2.5. Prevestirile Învierii și episodul solicitării pazei mormântului (Mt 27:62-66)	600
5.2.6. Dinamica prevestirilor în Matei	601
5.3. Prevestirile Patimilor și Învierii în Evanghelia după Luca	602
5.3.1. Prevestirile Patimilor și Învierii în structura Evangheliei după Luca	603
5.3.2. Raportul dintre cele trei prevestiri în Luca	610
5.3.3. Raportul dintre prevestirile principale și cele secundare	611
5.3.4. Raportul dintre prevestiri și referatul Patimilor și Învierii în Luca	612
5.3.5. Raportul dintre prevestiri și arătările post-pascale în Luca	616
5.3.6. Dinamica prevestirilor în scrierile lui Luca	627

1. PRIMA PREVESTIRE A PATIMILOR ȘI ÎNVIERII

(Mc 8:31-33 || Mt 16:21-23 || Lc 9:21-22)

1.1. Text și traducere – prima prevestire a Patimilor și Învierii

Una dintre premisele fundamentale pentru demararea oricărei activități exegetice o constituie stabilirea cu cât mai mare precizie a textului original al unei scrieri.¹ Pentru a putea să facem o analiză a celor trei prevestiri ale Patimilor și Învierii Fiului Omului, este necesar, în primul rând, să fim în posesia unui text cât mai apropiat de ceea ce este denumit în

¹Principalele studii care prezintă metodologiile generale de analiză exegetică a textelor Noului Testament sunt: Heinrich ZIMMERMANN, *Metodologia del Nuovo Testamento*, Torino: Marietti, 1971; Howard MARSHALL (ed.), *New Testament Interpretation. Essays on Principles and Methods*, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1977 [Milton Keynes: Paternoster Press, 2005]; Prosper GRECH, Giuseppe SEGALLA, *Metodologia per uno studio della teologia del Nuovo Testamento*, Torino: Marietti, 1978; M.A. CHEVALLIER, *Exégèse du Nouveau Testament. Initiation à la méthode*, Genf: Labor & Fides, 1985; Hans CONZELMANN, Andreas LINDEMANN, *Guida allo studio del Nuovo Testamento*, Casale Monferrato: Marietti, 1986; Wilhelm EGGER, *Metodologia del Nuovo Testamento. Introduzione allo studio scientifico del Nuovo Testamento*, Bologna: Edizioni Dehoniane, 1987; Christopher TUCKETT, *Reading the New Testament: Methods of Interpretation*, Philadelphia: Fortress Press, 1987; K. BERGER, *Exegese des Neuen Testaments. Neue Wege vom Text zur Auslegung*, Heidelberg: Quelle & Meyer, 1991; R.F. COLLINS, *Introduction to the New Testament*, Garden City: Doubleday, 1992; W. STENGER, *Introduction to New Testament Exegesis*, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1993; G. STECKER, U. SCHNELLE, *Einführung in die neutestamentliche Exegese*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1994; J.B. GREEN (ed.), *Hearing the New Testament*, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1995; Stanley E. PORTER, D. TOMBS (eds), *Approaches to New Testament Study*, Sheffield: Sheffield University Press, 1995; W. FENSKE, *Arbeitsbuch zur Exegese des Neuen Testaments. Ein Proseminar*, München: Kaiser, 1999; John BARTON (ed.), *The Cambridge Companion to Biblical Interpretation*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

general drept „autograf” al evangheliștilor.² Acest demers se va realiza prin aplicarea principiilor metodei criticii textuale, care, prin confruntarea diferitelor variante manuscrise ale textului prevestirilor și prin aplicarea unor principii privind evaluarea acestora, stabilește, cu o oarecare precizie, care text este cel mai apropiat de originalul Evangheliei.³

Critica textuală – câteva considerații generale ⁴

Una dintre premisele fundamentale pentru demararea oricărei activități exegetice o constituie stabilirea cu cât mai mare precizie a

² Pr. Vasile MIHOC, Daniel MIHOC, Ioan MIHOC, *Introducere în studiul Noului Testament*, vol. I, Sibiu: Ed. Teofania, 2001, pp. 86-87.

³ Excursurile cu privire la abordarea metodologică a textelor Noului Testament, pe care le ofer la începutul fiecărei secțiuni a primului capitol a acestei lucrări, au rolul de a explicita perspectiva din care am abordat diverse probleme de analiză exegetică a prevestirilor evanghelice. Deși se face o deviere destul de mare de la scopul principal al acestei lucrări, doresc să includ aceste prezentări datorită nefamiliarizării sau inacceptării pe care o manifestă exegeza ortodoxă față de astfel de metode. Din acest motiv, doresc să expun, în mod clar, felul în care voi utiliza aceste principii metodologice. Aceste excursuri au fost deja publicate într-un studiu cu caracter divulgativ cu privire la metoda istorico-critică, cu următoarea trimitere: Ilie CHIȘCARI, „Metoda istorico-critică în exegeza Noului Testament”, în: *Studii Teologice* [seria a III-a], 7/4 (2011), pp. 55-104. Am oferit acolo și un excurs cu privire la modul în care poate fi privită metoda istorico-critică într-un demers ortodox de cercetare a Noului Testament. Un studiu similar este cel al: Pr. Costantin OANCEA, „Exegeza istorico-critică și teologia biblică românească: o reevaluare”, în: *Revista Teologică*, SN, XVII (2007), 3, pp. 187-202.

⁴ Pentru critica textuală, alături de studiile generale de metodologie enumerate mai sus, sunt recomandate următoarele: Eberhard NESTLE, *Introduction to the Textual Criticism of the Greek New Testament*, London: Williams and Norgate, 1901; Jack FINEGAN, *Encountering New Testament Manuscripts. A Working Introduction to Textual Criticism*, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1974; Bruce M. METZGER, *The Early Versions of the New Testament: Their Origin, Transmission, and Limitations*, Oxford: Oxford University Press, 1977 (retipărit: Clarendon Press, Oxford, 2001); Eldon Jay EPP, Gordon D. FEE (eds), *New Testament Textual Criticism: Its Significance for Exegesis. Essays in Honour of Bruce M. Metzger*, London: Clarendon Press, 1981; H.J. GREENLEE, *Scribes, Scrolls, and Scripture: A Student's Guide to New Testament Textual Criticism*, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1985; L. VAGANAY, C.B. AMPHOUX, *Initiation à la critique textuelle du Nouveau Testament*, Paris: Cerf, 1986; Kurt ALAND, Barbara ALAND, *The Text of the New Testament: An Introduction to the Critical Editions and to the Theory and Practice of Modern Textual Criticism*, Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, MI, 1989; Bruce M. METZGER, *The New Testament: Its Background, Growth and Content*, Nashville, 1989; George D. KILPATRICK, *The Principles and Practice of the New Testament Textual Criticism* (BETHL 96), Peeters, Leuven, 1990; Patrick J. HARTIN, J.H. PETZER, Bruce MANNING, *Text and Interpretation: New Approaches in the Criticism of the New Testament*, Leiden: Brill, 1991; Bruce M. METZGER, *Manuscripts of the Greek Bible: An Introduction to Greek Palaeography*, Oxford: Oxford University Press, 1991; Eldon Jay EPP, Gordon D. FEE (eds), *Studies in the Theory and Method of New Testament Textual Criticism*, coll. *Studies and Documents* 45, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1993; A. Passoni DELL'ACQUA, *Il testo del Nuovo Testamento. Introduzione alla critica testuale*, Torino: Leumann, 1994; B. ALAND, J. DELOBEL, *New Testament Textual Criticism, Exegesis, and*

Respect pe textului original al unei scrieri. Astăzi, nu suntem în posesia niciunui document original al vreunei scrieri a Sfintei Scripturi. Cele mai vechi documente ce conțin textul Noului Testament sunt unele fragmente de papirusuri, datând din secolele II-III. Iar primele codice ce conțin textul complet al scrierilor Noului Testament provin din secolul al IV-lea. Numărul de manuscrise biblice este foarte mare, însă acestea oferă o gamă atât de largă de variante textuale, încât, fără o analiză atentă, nu se poate stabili care este cea mai apropiată de textele originale. Codicele Noului Testament analizate până astăzi oferă circa 300.000 de variante textuale. Din acest motiv, primul demers în exegeza biblică îl constituie reconstruirea textului neotestamentar cât mai apropiat de cel original. Iar acesta este obiectul *criticii textuale* (*Textkritik*).⁵

Principalele categorii de manuscrise ale Noului Testament sunt:⁶ (a) *Papirusurile* – codice foarte vechi, care conțin textul biblic scris pe file confecționate prin prelucrarea papirusului. În edițiile critice, papirusurile sunt indicate prin semnul $\P$ și un număr în partea dreaptă sus (ex. $\P^{45}$). Datorită datării lor timpurii (între sec. II-VIII), papirusurile constituie unele dintre cele mai importante izvoare ale textului Noului Testament.⁷

Early Church History, Leuven: Peeters, 1994; David Alan BLACK, *New Testament Textual Criticism: A Concise Guide*, Grand Rapids, MI: Baker Books, 1994; Bart EHRMAN, Michael W. HOLMES (eds), *The Text of the New Testament in Contemporary Research: Essays on the Status Quaestionis*, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1995; Paul WEGNER, *A Student's Guide to Textual Criticism of the Bible: Its History, Methods, and Results*, Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2006; Rich ELLIOTT, *The Encyclopedia of New Testament Textual Criticism*, Anaheim: Simon Greenleaf University, 1997; Bruce M. METZGER, Bart D. EHRMAN, *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption, and Restoration*, Oxford: Oxford University Press, 2005; Bart D. EHRMAN, *Studies in the Textual Criticism of the New Testament*, Leiden – Boston: Brill, 2006; J.K. ELLIOTT, *New Testament Textual Criticism: The Application of Thoroughgoing Principles*, coll. *Supplements to Novum Testamentum* 137, Leiden – Boston: Brill, 2010; etc. La toate aceste studii se poate adăuga și revista electronică: *A Journal of Biblical Textual Criticism*, care apare din 1996, disponibilă la adresa: <http://purl.org/TC>. O colecție specializată pe studiul critic al textului scripturii este: *New Testament Tools and Studies* (NTTS) și *Studies and Documents* (SD), care s-au unit în *New Testament Tools, Studies and Documents* (NTTSD); *Texts and Editions for New Testament Study* (TENT); toate aceste reviste sunt editate de Brill (Leiden).

⁵ În majoritatea studiilor se amintesc și denumirile în germană ale metodelor sau ale altor elemente metodologice, deoarece primele discuții de acest gen s-au purtat în mediul științific german; din acest motiv, terminologia folosită în studiile germane de specialitate s-a impus în întreaga lume științifică.

⁶ Dintre introducerile ce tratează diferitele categorii de manuscrise, se poate aminti: David C. PARKER, *An Introduction to the New Testament Manuscripts and Their Texts*, Cambridge: Cambridge University Press, 2008. De menționat este și site-ul oficial al CSNTM („The Center for the Study of New Testament Manuscripts”): <http://www.csntm.org/>.

⁷ Pentru listarea, descrierea și evaluarea papirusurilor, vezi: K. ALAND, B. ALAND, *The Text of the New Testament*, pp. 83-102; James R. ROYSE, *Scribal Habits in Early Greek New Testament Papyri*, (NTTSD 36), Leiden: Brill, 2008. Dintre sursele electronice, pot fi

(b) *Codicele unciale (majuscule)* – texte scrise pe pergamente doar cu litere majuscule. În edițiile critice sunt indicate prin litere majuscule sau cu numere precedate de un zero (ex. B = 03). Au fost identificate până azi aproximativ 318 astfel de manuscrise, provenind din secolele III-XI.⁸ Principalele codice au fost publicate în ediții monografice sau în facsimil: Codex Sinaiticus (Σ), Alexandrinus (A)⁹, Vaticanus (B)¹⁰, Ephraemi Rescriptus (C), Bezae sau Cantabrigiensis (D^{ea}), Claramontanus (D^p), Basilensis (E^e), Laudianus (E^{act}), Augiensis (F^p), Regius (L^e), Coridethianus (Θ), etc. (c) *Codicele minuscule* – texte scrise pe pergamente doar cu litere minuscule. În edițiile critice, sunt indicate prin simple numere, în funcție de ordinea în care au fost identificate și catalogate. S-au păstrat peste 2800 de astfel de manuscrise, datând din secolul al IX-lea până prin secolul al XVII-lea.¹¹ (d) *Lectionare* – manuscrise care prezintă textul Noului Testament împărțit în pericope și așezat în ordinea lecturii în cadrul slujbelor Bisericii. Sunt indicate prin litera „l” și un număr alături (ex. l348). Au fost identificate peste 2400 de astfel de manuscrise, fiind datate, cu mici excepții, după secolul al IX-lea.¹² (e) *Traducerile antice* – sunt traduceri foarte vechi, făcute după originalul grecesc sau revizuite după versiunile grecești.¹³ Prezintă o foarte mare importanță pentru critica textuală datorită vechimii lor. Aceste traduceri sunt în limbile: latină (Vetus Latina, Vulgata, etc.), siriacă (Diatessaronul lui Tațian, Vetus Syriaca, Peshitta, etc.), coptă (sahidică, bohairică, etc.), armeană, georgiană, etiopiană, gotică, slavă.

Datorită numărului mare de codice ai Noului Testament, cercetătorii le-au grupat în patru clase principale sau „recenzii”, în funcție de caracteristicile textului:¹⁴ (1) *Grupul H sau textul neutral* – caracterizat prin extrema sa antichitate și acuratețea tradiției textuale transmise, motiv pentru considerarea sa drept cea mai bună recenzie. Își are originea

menționate: Wieland WILLKER, „Complete List of Greek NT Papyri”, <http://www-user.uni-bremen.de/~wie/texte/Papyri-list.html>, 17 aprilie 2008.

⁸ W.H.P. HATCH, *The Principal Uncial Manuscripts of the New Testament*, Chicago: University of Chicago Press, 1939; K. ALAND, *Kurzgefaßte Liste der griechischen Handschriften des Neuen Testaments*, Berlin: Walter de Gruyter, 1994; K. ALAND, B. ALAND, *The Text of the New Testament*, pp. 103-127.

⁹ Fredrick G. KENYON, *Codex Alexandrinus in Reduced Photographic Facsimile*, London: British Museum, 1915.

¹⁰ Reuben SWANSON (ed.), *New Testament Greek Manuscripts: Variant Readings Arranged in Horizontal Lines against Codex Vaticanus*, 9 vol., Sheffield: Sheffield Academic Press / Wheaton, Ill: Tyndale House, 1995-2011.

¹¹ K. ALAND, B. ALAND, *The Text of the New Testament*, pp. 128-158.

¹² K. ALAND, B. ALAND, *The Text of the New Testament*, pp. 163-170.

¹³ K. ALAND, B. ALAND, *The Text of the New Testament*, pp. 185-221; D.C. PARKER, *An Introduction to the New Testament Manuscripts...*, pp. 57-67, 118-125.

¹⁴ Cf. H. ZIMMERMANN, *Metodologia del Nuovo Testamento*, pp. 33-38.

Respect pe în Egipt, fapt pentru care a primit și numele de „recenzia alexandrină”. Forma sa este răspândită încă din jurul anului 200 d.Hr., găsindu-se în unele dintre cele mai vechi papirusuri (P⁷⁵, P⁶⁶, P⁴⁶). Cele mai importante codice sunt B și *Sinaiticus*. (2) *Grupul D sau textul occidental* – caracterizat, de asemenea, prin datarea sa foarte veche (începând din secolul al III-lea). Manifestă tendința de a reda textul Noului Testament mai accesibil cititorilor, atât ca formă, cât și ca sens, fapt pentru care e inferior textului neutral. De aceea, în textele acestei recenzii sunt frecvente diferite omisiuni, adăugiri explicative, armonizări cu textele paralele, etc. Nu se știe exact zona de proveniență, dar se pare că răspândirea sa inițială a fost în nordul Africii, în Italia și în Galia. Principalul manuscris este codicele D. (3) *Grupul C sau textul cezareean* – un grup autonom de manuscrise, cu un text care fluctuează între grupul neutral și cel occidental. Importanța acestei recenzii este redusă, depinzând de la codice la codice. Originea lor este incertă, opiniile alternând între localizarea sa în Egipt sau Cezareea. (4) *Grupul K sau textul Koiné* – grupează o categorie de texte care manifestă o tendință neîntreruptă de revizuire a textului biblic, pentru a-l reda mai elegant din punct de vedere stilistic și gramatical sau pentru a armoniza pasajele paralele.¹⁵ Izvorăște probabil pe la jumătatea secolului al IV-lea, în zona Antiohiei Siriei. S-a răspândit în toată Biserica, fapt pentru care a primit numele de *textus receptus*. Deși a reprezentat pentru multă vreme textul oficial al Bisericii, în urma cercetărilor recente devine necesară abandonarea sa, în favoarea textului neutru.

În general, diferențele dintre codice se datorează erorilor de copiere. Principalele erori care se întâlnesc în aceste codice sunt:¹⁶ (a) omisiunile unei litere, a unei silabe, a unui cuvânt (cf. Mt 13:46) sau a unei întregi propoziții (cf. Lc 11, 2), eventual ca urmare a unor *haplografii* (cf. Mc 3:16)¹⁷, *homoiooteleuton* (cf. In 3:20)¹⁸ sau *homoioarcton*¹⁹; (b) adăugirile

¹⁵ O ediție a textului bizantin publicată recent este: Maurice ROBINSON, William G. PIERPONT (eds), *The New Testament in the Original Greek: Byzantine Textform*, Southborough, Mass.: Chilton Book Publishing, 2005.

¹⁶ Cf. B.M. METZGER, B.D. EHRLMAN, *The Text of the New Testament*, pp. 250-271; P. WEGNER, *A Student's Guide to Textual Criticism...*, pp. 44-57.

¹⁷ Haplografia: eroare constând în eliminarea accidentală a unei litere, a unui cuvânt sau chiar a unui întreg rând, datorită unui element similar care se găsește în context; cf. P. WEGNER, *A Student's Guide to Textual Criticism...*, pp. 46-47.

¹⁸ Homoiooteleuton: eroarea constând în omisiunea accidentală a unor elemente, cauzată de cuvinte sau expresii care se încheie în mod similar; cf. P. WEGNER, *A Student's Guide to Textual Criticism...*, pp. 49-50.

¹⁹ Homoioarcton: eroarea constând în omisiunea accidentală a unor elemente, cauzată de cuvinte sau expresii care încep în mod similar; cf. P. WEGNER, *A Student's Guide to Textual Criticism...*, pp. 49-50.

Deși edițiile critice nici măcar nu mai menționează aceste cazuri, datorită irelevanței lor, există puține manuscrise care, în conformitate cu modul în care o fac și în legătură cu celelalte prevestiri, prezintă în locul formulei μετὰ τρεῖς ἡμέρας, varianta τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ.³⁶ Datorită faptului că edițiile critice nu consemnează această variație demnă de luată în considerare în cazul primei prevestiri, acest caz va fi discutat mai pe larg în legătură cu cea de-a doua prevestire, unde întâlnim o situație asemănătoare [*vide infra*].

(32) καὶ παρησιᾶ τὸν λόγον ἐλάλει. καὶ προσλαβόμενος ὁ Πέτρος αὐτὸν ἠρξάτο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ.

ⲓ 3 1 2 ⲛ A C W Θ f^{1.13} 33 M | 1 2 D pc | txt B L
892. 2427 a.

Deși nu este menționată în acest context, putem remarca o variantă textuală interesantă în vechiul manuscris latin *k* (din nordul Africii), în sy^s și în Diatessaronul arab, care face o legătură între proclamarea în mod deschis a cuvântului cu perioada de după Învierea lui Iisus: „...și după trei zile va învia. Și (atunci) El va vorbi cuvântul în mod deschis”.³⁷ În acest fel, comentariul cu privire la rostirea cuvântului „în mod direct” este atașată conținutului prevestirii Învierii, în detrimentul modului în care cea mai mare parte a tradiției o atașează concluziei narative a prevestirii. Probabil că această interpretare a venit din maniera în care Mc 9:9 prezintă o interdicție de a vorbi despre cele văzute pe muntele Schimbării la Față „decât numai când Fiul Omului va învia din morți”.³⁸ Această variantă este acceptată de către unii comentatori, mai ales datorită implicațiilor teologice pe care le presupune.³⁹ În favoarea textului adoptat în edițiile critice și în toate traducерile moderne nu vine numai un număr copleșitor de manuscrise (*lectio communis*), dar și viziunea teologică a lui Marcu.⁴⁰ Astfel, această variantă de lectură, deși aparține unei tradiții destul de

³⁶ R.T. FRANCE, *The Gospel of Mark: A Commentary on the Greek Text* (NIGTC), Grand Rapids, Michigan: Eerdmans / Carlisle: The Paternoster Press, 2002, p. 410.

³⁷ William L. LANTE, *The Gospel according to Mark* (NICNT), Grand Rapids, Michigan: Eerdmans, 1974, pp. 295-296.

³⁸ Vezi discuțiile cu privire la acest pasaj în capitolul: „Alte prevestiri ale Patimilor și Învierii” [*vide infra*].

³⁹ F.C. BURKITT, „St. Mark viii.32: A Neglected Various Reading”, *JThS*, 2 (1900-1901), pp. 111-113; P.L. COUCHOU, „Notes de critique verbale sur St. Marc et St. Matthieu”, *JThS*, 34 (1933), p. 123; E. LOHMEYER, *Das Evangelium des Markus* (KEK 1/2), Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1963, p. 167.

⁴⁰ W.L. LANTE, *The Gospel according to Mark*, p. 295.